

От диктанта до диктанта

(казымский диалект)

Правописание *а* и *ӑ*.

Вставьте пропущенную букву, подчеркните ее.

Й..ӑ, й..м, нь..лы, ш..нш, х..тӑл, нь..врэм, п..щар, лӗ..кты, м..нты, нь..вӑр,
п..стӑк, р..п, нь..малт, й..сӑӑ, щ..щи, с..к, с..р, нь..х, й..ӑхты, ..нӑт, п..н, к..р,
т..л, ш..нш.

Правописание *и* и *ы*

Вставьте пропущенную букву, выделите ее. Распределите слова в два столбика.

Й..пи, м..л, т..ньщаӑ, л..пӑт, ..шни, м..р, к..мӑл, й..нтӑп, л..с, й..ӑк, пӑтт..,
лӑт.., щ..ты, тӑм..ты, вант..йӑл, омс..йӑл, п..тты, х..р, ..ки, т..н, р..вты, нь..вӑл,
н..р.

Правописание *л*, *л*, *лӗ*.

Вставьте пропущенную букву. Распределите слова в три столбика, выделите орфограмму

Хӑ..ӑх, ву..тӑп, о..ӑп, ..ӑпӑк, ..айӑм, ..авӑтты, ..ӑк, хӑ.., вӑрмӑ.., ..упты,
пӑ..ӑа, ла.., ..ӑпты, ..ӑпки, хӑньӑ.., ..ӑты, ..ӑкӑнты, ва.. йӑх.

Правописание *н*, *нь*, *ӑ*.

Вставьте пропущенную букву, выделите ее.

Лӑ..т, ..ухӑс, хо..хра, ны.., ..ӑрӑм, а..кӑл, ..ӑмӑсты, ..охӑр, ..ӑки, пӑ..к, на..к,
тӑ..к, ака.., щӑ.., мо..щ, кӑрӑ.. вой, вур..а, йӑр..ас, турӑ.., па...ӑ, о..тӑп.

Правописание *о* и *ӑ*.

Вставьте пропущенную букву, выделите ее.

Х..п, улл..т, м..рэх, т..ты, х..т, й..хэм, ш..мши, с..х, ш..шты, в..лты, к..р, ампв..л, т..хтэүв..л, в..щв..л, х..т, щ..рэс, м..лэпши, хумэсв..л, в..й, с..рт, ть..пэң, нь..хэлты.

Правописание *т* и *ть*.

Вөн., йер., ..ун..ы, ..өпэң, са..лы, ..ойңэл..ы, ва..кэты, кӓ..и, ..ыв-..ухи, кө..эв, ..өпийэ, ньо...ы, ..ыв, хӓ..эл, пөс..ы, ..эйңэлты, ..ак, эвийэ., имэ., ..эвэн.

Правописание *у* и *ў*.

Вставьте пропущенную букву. Выделите орфограмму.

Х..р, ..вты, м..в, нь..лэм, н..в, й..лэн, ..в, нь..хи, нь..л, с..с, с..мэт, ..вты, й..рэн, й..нты, нь..хэрти, ть..лыты, ..в, й..вра, нь..мша, й..х, л..ңэтты, лъ..хэтты, ..хшам.

Правописание *е* и *э*.

Вставьте пропущенную букву. Распределите слова в два столбика. Выделите орфограмму.

П..ши, ..ви, н..п..к, к..л, й..рнас, в..щ, ал..мэты, й..в, н..ңнэн, пухий.., л..ты, с..м, с..вий., н..м, хир..н, вантл..н, к..р, тўв., ньавр..м, к..ши, вущр..м, хөл..ң, к..риты, луң..мэты.

Правописание *э*.

Вставьте пропущенную букву. Выделите орфограмму. В первый столбик выпишите слова с орфограммой в корне, во второй столбик слова с орфограммой в суффиксе.

Лжап..т, онт..п, хайп..т, нох..р, воньщ..п, хот..т, ньөр..м, вўль..к, ампү..н, вөлл..м, мӓнл..в, йас..ң, өх..л, ен..мты, пор..х, хур..тты, лып..т, мөр..х, войл..в, вурнай..т, вөл..псы, йас..ң, сөмң..н.

Имя существительное

Правописание падежных суффиксов

Выделите орфограмму.

Аңкема, хотэн, йухана, аканьэн, вотэн, ампа, хўлэн, моньщэн, сўмэта, икийа, имийэн, сойэма, вөншийэн, вурңайэн, ащемэн, савнеңа, мэньнеңэн.

Правописание слов с непроизносимой согласной в корне

Вўнш, шанш, кенш, шанш, венш, кўнш, хоңхра.

Подчеркните в тексте слова с непроизносимой согласной в корне

Правописание числовых суффиксов

Выделите орфограмму

Көрңэн, хотэт, ампэт, войңэн, көртэт, пенкэт, васэт, катьеңэн, ишньэт, мавэт, войэт, имэт, икеңэн, эвеңэн, пухэт, вошңэн, семңэн, көщайэт, кэшэт, хопийеңэн, пўлыйэт, неңэт, савнеңэн.

Правописание сложных имен существительных

Слитное написание слов

Ханнехө, картсәр, йунтут, летут, вертут, уллот, навэрне, лөмэтсүх, пэвэлхот, воньщэмут.

Раздельное написание имен существительных

Выпишите имена существительные, которые пишутся раздельно.

Тухлэң хоп, воша мәнты, кўрэң вой, йэтна йил, ханшты йўх, эвэт йаклэт, кер вой, вўрты йернас, лант йиңк, мана ким, лоньщ сем, хопа лелла, нохэр сем, сем йиңк, нохэр йўх.

Правописание парных имен существительных

Ан-сөн, имеңэн-икеңэн, най-вөрт, сүх-нўр, йерт-вот, щом-көс, эви-пух, йош-кўр, йерт-вот, йўх-йеңк, атэл-хятэл, вой-хўл, мөш-каши, вой-хўл, турэн-варэс, мўв-авэт.

Выпишите парные имена существительные

Ан-сөн, вурты йернас, имсән-иксән, най-вөрт, сух-ньур, ханшты йух, йерт-вот, кер вой, ай-вөн, картсар, щом-көс, эви-пух, йош-күр, мана ким, семлы-паллы, йерт-вот, йух-йенк, атэл-хатэл, питы-вурты, вой-хүл, мөш-каши, щомән-көсән, турән-варәс, нохәр йух, мув-авәт.

Правописание лично-притяжательных суффиксов

Нын хотән, мун хотлөв, хөйэл, ьалэл, өмпэл, эвэл, хотнөлөв, мун хотлөв, хашнайэл, хопийэл, хотыйем, семийән.

Выпишите имена существительные с лично-притяжательными суффиксами. Выделите орфограмму.

И ьаврем тащ көрт хуца вөс. Лунән пешәт эвәтлайәт посән. Щиты тащ йәл-йухи навәртәл күтән и пеши күрәл йохлән перәмса. Перәмса, щи шөпа мөрәмәс.

Анкәл щи воханәл. Ин ай икән ацийән пеши тынщәнән тәхумәсы, хот шанша щи төсы. Төсы хурты щира. Анкәл вана йувман щи воханәл. Ин ай икәв щив мәнәс, пеши щи воцхийәл. Щиты воцхитәл сәхәтщи холләпа питәс. Хув хөлләс муй ван холләс.

Ай икән аңки щив йухтәс. Лупийәл: «Ай, ал холла. Ай авән авкайа вүлөмән. Нән вөна йисән, лант төты питлән». Щи артән ин ай ики сем йиңкләл нух мөңхәс. Ай авәл сапләл эвәлт мосәлтәслә. Ащәл па тәхәльәты йетшумал йүпийән верәс хуматлайән йух. Мөрийәм күрәл ар хуйәтән йирсәл. Анкәл ин пешән иса вана йувман щи вохлән ьавремәл. Щи артән ин ай икән аңки лупәл: «Ай, шай йаьщи мәнлөв, анкәл ин па пухәл хонәнән ат йеша вөл».

Лыв мәнәл йәлпийән пешәл сапләл эвәлт кәлән йирсәл ант мәнәл пәта. Щиты ай пух авкайәна щи йис.

Т. Молданов

Правописание словообразовательных суффиксов имен существительных

Вотас, тұтыйэ, хўлшиви, амплэ, хопийэ, хирлэңки, хотшиви, ловийэ, ампийэ, щосыйэ, сáхийэ, хор мисшиви, сўмтыйэ, пухийэ, аңкийэ, эвлэң, нэмэп, кўншэп, кáсэпсы.

Найдите в тексте имена существительные со словообразовательными суффиксами, выделите орфограмму

Имэлтыйэн вөнт хўват мислал кáншман йáңхэс. И тáхийэн хөл вўр хўват мánмалэн, кáрэщ хөл илпийэн йáм луват мўв лот шивалэс. Ин мўв лот йáмсыйэва тунтыйэн лáп лаңкэм вөс. Йиңлэп вөлъяты олэңэн ин имэн ар пўш кўш хөлъяэс, төп ин мислал кáншман вера термалэс, вөйтылэм йиңлэпэл эвэлт нсмэлты áн вўс. Йиңлэп вөйтэм тáхэлэн пос верэс па йэллы мánэс. Вөнтэл йáма вөслэ, нэмэсэл: муй вөйэтсэм, щит вөйэтсэм, көм холэмлэм па йухэтлэм.

Правописание местоимений

Личные местоимения

Выделите падежные суффиксы местоимений

Ма, мánты, мánем, мánэт, нáң, нáңэт, мánема, нáңты, минты, нáңэна, минэт, мин, нáңэн, нын, нынэт, минемэн, нынты, лынты, минемэна, лынэт, лын, лынан, мўң, мўңэт, лынана, мўңты, лывэл, нынэт, лывэла, нынты, лывэт, лывэтты. Нын нын кўтэн.

Лын лынэтты áн вөслэн. Лыв хөт йаң көм вўлы тáймэл. Мин щáта щи лольсэмэн. Йис имилэн щи лупэл: «Вөнта ки йухэтсэн, поры ан, поры сөн омса, лөңхэт нáңэт нўшайа хөн павэтлэт». Ўп икэл лупийэл: «Мánема па атэм, щи ухем кáши». – Мánты муйа катэлсэн. Ин йайңэл пела ай апалэл лупийэл: «Йайңэн, мánэт па төтьлэңэн». – Áнтө, йайңэн, щи луват йáм вератэн, мánэт пánэн тўвалэн. Муй ай вөрт лавэлэл, муй хон ай пух лавэл, лўвэл төп ушэң. – Щáха хөйңэн йухэттаңэн ма нáңты шай кавэртты партлэм. – Мánты йиңка вуцкийэлсэн, ма вухэн мáсыйэм па есэлсайэм. – Тáм па муйсэр айлат йох, нынлэн муй йухтэм йох? Вөнэшэк йўвэм йурэн икэл

лупийэл: «Там маньлам, пухлам». – Муй вүрэн мүн малэв, лүвэла төп хөлэм ол. Мулты митра вера, ши антө, ма наңэт вантмем там, наң манэт вантмэн там. Па лупийэл: «Ши хөлэм тал ай пух, наң мүн вантмэн там. Манема мосэл нынэт хайты.

Кашэн лылэн утыйэ тайэл лүвэл партум хурас, вөл лүвэл рэхты тахийэн, лел лүвэл мосты летэт, вөл лүвэл партум вөлэпсийэн. Вөлэпсы лылэн утыйэта хар мүвэн шеңк лавэрт. Ши өхтыйэн арсыр войат күтэн ивулапа иса мар манэл кэсэпсы. Тыйэн нул, пасты пеңк, вөн оңэт, хув күнш ант тайты войэта лыл вөһэльши пата мосэл тайты пасты күр па так марэ, лөлэн щимэщ вэлпас тайты утлал эвэлт вөйэтты кем апэрлэты йира хунтаты, йира пэрлэты. Тамэщ войийэта мосэл ванкүтлы мухалайа вантыйэлты па кашэн кашэн сыйа хөлэнтыйэлты.

Вопросительные местоимения, относительные местоимения

Подчеркните местоимения

Ин ма моньльем, нын па хөлэнлэты, хуйэн ант хөлльэсы там Касэм йухан йиңкэвэн, мосэн, Мосэм йухан йиңкэвэн, вантэ, хуйэн ант хөлльэсы, ма талта олнэтлэм, нын хөлэнталэн. Ащем ики, наң айа вөлмэнэн йунты мулты митра муй тайсэн, антө? Акем ики, наң немэн муй? Хуйа мослэт нын нохэрлэн? Муй ай па муй вер? Муй тынэлэты? Па ма ши уллэм, нар па муйа ант уллэн? Хашңайатэн муйэн лупсайэт? – Хуйэн катэлсайэн, вантэ – ов йүх. – Наң, па вантэ, хуйтэт тыв йилэт. – Муй, лупийэллэңэн, хөлэм таллэп ай ики, майа хө йүвтэм тухлэн ньолэн алэмса, майа хө йүвтэм картэн ньолэн, вэйэн ньолэн алэмса.

Указательные местоимения

Там йисэн па вүлы антө. Там ай лаңки хөн. Тум хот овэл па лап теммал, щирэн ши лап ши потса. Ши тахи йемэн – хантэт лывэл лупийэлсэт. Щимэщ вер ши вөс. И мулты артэн түт тум пелэка сем түвемэс, муй па щата, неш, пүпи ики хөшман лоль. Тум вөн хаш. Там лаңкэр таллэлэ, тум лаңкэр

таллэлэ. – Тām пүтөм мāнөм мосөл. Тум имэлэн вухи хирэн щи мāсы. Ма нбухсэң йурэн ики, тām лольщи хотөм лүүнэн-тāлэн иса и лотэн. Муй верты, тām нвивэщта ай пешэт пила? Ин мөнты имэл лупэм щира щи, хөлөм нвивэщта сүртийэн хайэм, нўр кэрийэм утэт. Щимщэт щи лыв. Щитэлэн ким өтөс. Щи лупэл: «Хот эвэлт ким өтлөмөн, тām лөнт сухэн лөмөтлэн, тām хурэнэн пөрлөлэн. Йāнха хөньөл най килэн хуца. Лүүвэт тыв вохэ». Тāmэн вўйэтэн па немэлт сыр вэлпэс ал вўйэтэн, алты кэши, лайэм, йөхөл, иса ут ал вўйэтэн.

Неопределенные местоимения

Па төх пўш вера алөң нух питтэнэн ванлэн: Шāш Пөхөр икэн тащ тўвман щи өтөл. Нуви тулхэт, вўрты ух путлөң па мулты вуи тулхэт. Мэньөл нух лерамты мосөл, мулты āнт пэлы вантсэңэн воньщи йāнхэм тāхэнэн. И мулты хātэл шөшсэм лаңкийа. Мулты питы хө йөш кимөлэн лоль. – Нын йөхөма шөшаты па хашнайөт пелла вантэты, лыв, мосөң, мулты луплэт. Пāстуха вөлтемөн сүсэтэн төхөл ирт па нык воша вохлөйэм вошэн рөпитты щира, вўлы кāнши вөнта. Вўлы кāнши пурайа йил па таща па щи мāнлэм. Мулты хуйат вөс ки щи лупийөлла. Ар мирыйэ щи тўвантыйөлсөт: хөс кем хўл вэлты хө, имилал, аңкилал, нбаврөмлал – хул щи мāнлэт. Щи көрт эвэлт хуйатөт вохэс. Хулты йāнхлөмөн, мосөң, мулты хāннөхө вөйөтлөмөн. И төх тāхэл тухлөң карэш хурөл вөрт акэлэн төсы, и төх тāхэл кўрэн мāнөс. Кāмөн мātта хө йўвтэм картөң ньол илпийа питөл, кāмөн мātта хө йўвтэм тухлөң ньол илпийа питөл.

Отрицательные местоимения

Немөл мāнөм пāнтөл āнт вөйөтсөлэ. – Төрөм өслөм нуви хон ащэн, лўв мўнэва миш верөс. Немөлты вух тāта āнтө. – Нем хутащ āнт йисэм, тāпөр алты сухөм-нўрөм лөмтыйөлсэм. Немөлт атэм вер āнт верлөт.

Определительные местоимения

Выпишите предложения с определительным местоимением

Кашәң көртән вөсы. Хулуйэва ләслә. Ин йохлал хур лыпийа күш лунсәт, мяттырән, шөмәхлал хулуйэва левәмәт. Аңкәнән мултыяа партлайән мухты лольәмта. Акәл ики муйарат вәлпәс тайәс, хулуйэва мәслә Ратпар хөйа, Хишпар хөйа. Кашәң хотән мир вой-хул тайләт: мисәт, ловәт, ошәт, пөрщәт. Кашәң хуйат көртәл оләнән щиты нөмәсәл. Хулуйэва амәтман йухи щи хөхәлләв. Кашәң алаң щи йәнхәл сәсәл ванты. Па лув әнтө ки щирән вұллылан хул әнтөмәт. Касмәв щит мет йәм па хурамән вош. Кашәң хуйат лувәл мосты щира ампәл ай телән вөнәлтәллә. Щиты йәма вөнәлтәты вәлпәс амп шәнк нумсәң, кашәң сыр вой щирәлән хурәтләлә. Сүс – щит мет йәм пура. Лув па хуйат вәлпәс ванты вер тайәс. Атәл хө щи варлал ванман йәнхәл, па йохлал вурәл иса әнтө. Йох па йохәма хәшнәйәт вантты мәнсәт. Хул хуләсәт. Там пүш хулуйэва кирәсийәлләв, мәнләв. Муй тәхийа мөстәс щив алъсәлә, хул вөлты тухлән сота, хул вөлты күрән сота. Ин мулхатәл муй вурән кырыләс, ищи щиты әйәлтыйэва хул щи кирсәлә. Ин увәс йурән йох вөн лалә хулуйэва щәрәса, хулуйэва пуншәс. Там мет кәрәщ хот мүн вошәвән. Па йохләв тәлаңа-йәма йухи щи йәхәтсәт. Лув кәсәпсәтән па мир киньща мет ар өхәл шөпа наврәс.

Правописание имен прилагательных

Выделите орфограмму имен прилагательных

Хурамән, йиңки, сәмлы, тынән, щүнбән, лытпән, каврәм, күрәп, вусәң, хөлән, лыштән, ваңкарәң, нуви, войаң, лоньщи, сәкән, аңнәп, вуйаң, тарәм, хошәм, питы, вүщләм.

Үңлән-нәлмән, щомлы-көслы, йөр-капәр, вәвлы-ослы, щомән-көсән, нәрлы-кәслы, сәмән-пәлән, лувән-сомән, тун-щирән.

Найдите в тексте имена прилагательные, подчеркните их. Выделите суффиксы имен прилагательных

Ма кӑтьи тайлӑм. Кӑтьем нем Кэша. лӑв кӑт ола йис. Луваттӑл вон, пӑнӑл хӑв, сӑмӑл вустӑн. Пӑлӑл нуви ай лотыйӑ тайӑл. Лӑв шеӑк ньӑвлӑк. Кӑтьем ущмарӑн. Нытӑн летут кӑнӑл, лӑв летутлал: есумийӑк, ньар мисвуй, хӑл, ньухи. Кӑтьийем шеӑк нумсӑн. Кэшайем хуйат вӑл. Хот луваттыйӑн леваса ӑнт навӑрӑл, пӑсана ӑнт кетмӑл. Ай лаӑки вӑлты вер тайӑл. Ма кӑтьийем мосман тайлӑм.

А. Лазарева
Моньщӑт па путрӑт

Правописание наречий

Выпишите наречия. Выделите суффиксы.

Каврӑм, йӑма, хӑва, немхӑнты, кӑтьи, хӑнхийа, хотлӑ, йилӑп, илта, савне, кӑрӑн, йӑтӑн, немхулта, пӑста, пӑлтаплӑ, хӑнты, атлӑн, илӑн, йӑллӑ, хӑтӑл, мӑнты, ин, тӑта-тута.

Слитное, раздельное, дефисное написание наречий

Немхулта, тӑта-тута, ин, и вотыща, иса, немхулта, и пӑш, мулты вӑрӑн, тӑх щос, па щи, ин мӑнты, и мултыйӑн, и пӑша, и йӑха, и льеӑн, мулхӑтӑл, тӑмиты, тумиты, щиты, хӑнты, йӑтӑн, атлӑн, йӑллӑ, вӑтлӑ, сора, пӑста.

Правописание числительных

Кӑтӑн, хӑлӑм, лапӑт, ньивӑл, щурӑс, йӑртйӑн, йӑртсот, ихущйӑн, кӑтхущйӑн, хӑлӑмхущйӑн, ньӑлхущйӑн, вӑтхущйӑн, хӑтхущйӑн, лапӑтхущйӑн, ньивӑлхӑс, йӑртхӑс, хӑс, хӑлӑм йӑн, ньӑл йӑн, вӑт йӑн, хӑт йӑн, лапӑт йӑн, ньивӑлйӑн, кӑт сот, хӑлӑм сот, ньивӑл сот.

Правописание порядковых числительных

Выпишите порядковые числительные, выделите орфограмму

Олэҗмит, хөлэмхушьяҗ, кимэтмит, ньалхушьяҗ, вэтхушьяҗ, хөтхушьяҗ, вэтмит, лапэтхушьяҗ, кимэт, хөлмит, ньивэлхөс, сотмит, йартхөс, хөсмит, хөс, хөлэм йаҗ, ньал йаҗ, вэт йаҗмит, лапэтмит.

Предупредительный диктант

Сот вэт йаҗ, сот ихушьяҗ, кат сот хөлэмхушьяҗ, вэт йаҗ вэт, шурэс хөлэм, хөлэм сот хөт йаҗ ит, и шурэс ньивэл сот хөс лапэт, йартьяҗ шурэс хөлэм, и шурэс йартьяҗ сот лапэт йаҗ ньалмит, кат шурэс ихушьяҗ, лапэт йаҗ шурэс вэт сот.

Глагол

Субъектное спряжение глагола.

Найдите в тексте глаголы в субъектном спряжении. Выделите орфограмму.

Имэлтыйэн ма өмөщ путэр йиңлэп олэҗэн хөлхөсөм. Там путэр манем Хулюмсунт көртөн ими путэртылэс. Мятгэ, йухан па пелэкен ин вонта мұва хирэм йиңлэп вөл. Шци йиңлэп хөнтты йисэн и пирэщ икийэн верса. Ин тащөн икэн нем лупийэлсэлэ щирэн муй антө, ан нөмлөм. Пирэщ утэтэн, алпа, лұв нөмөл вөлы, нөмла. Путэртэм неҗемэн, мятгэ, щци йиңлэп вөйтыйэлса. Шци пурайэн көртөн колхоз вөс, мисэҗ тащ тайсэт. Лұҗ пурайэн мисы тащ хәр тахийа төтлөсы. Шци имэн мис пөсман вөс.

Объектное спряжение глагола.

Найдите в тексте глаголы в объектном спряжении. Выделите орфограмму.

Хөлэнтман щци вуйэмлайэм. Вөлмитемэн, Хятэл йух тыйэт сайа пентмал пурайэн, сорњи хот овэл нух щци пуншлэлэ. Хот питэрлал па хот лаңлэл әл щци вульилэт, әл щци вурлэлэт. Ма семҗөлам ант сләмэлнэн, ләп щци хәнлөлам. Хятэл имэв сорњи хотөла луңөл па ил вуйэмла. Щята Хятэл имэв һавремэт па уллэт, ма луваттем эвэт па пухэт. Хятэл йош питтыйэн, аҗкем лупты щирэн, Хятэл имэв йошөл мұнэв мәслэ. Хятэл йош ар ки, аҗкем щирэн, щит

Хятэл имэн ньавремэт мўва йухэтсэт мўн пилава йунтты, иши луват ньавремэт пила...

Атэлт лонх йўх аватэн, атэлт калт йўх автэн и нўша икилє вєс. Па, - лупэл, - вўлы ант тайлэмэн, муйсмэнэн мәнлэмэн, пухийэ? Матта эви, матта пух, таңха, ампа мийльэлы? Хуй аңкєн-ащєн ампа па эви маты вўтщєснєн? Мәнєм вўлы хута лоль, вўлы ант па мосэл, хуйэн тайлайэт? Вант өхэллал хул йєнк хоптыйэн кирэмэт, лөмөтсухи өхэллал ши ньухлєсэт, ши мәнсэт. Нємхуйат па нохэр ант па лөтэл. Лўв мәнэт щиты ши вөнөлтєслэ. Вщнөлтєты лўвэл мосэл. Щалта шив ши хулуйэва нәпөтсэт ар тәхи эвөлт, ўвлөт. Нщхэрлал хулуйэва ши алємэсийэт. Йам ши вөнөлтєсэн мәнэт. – Муй мәнэт ньәхлэн! - лупэл. – Ньәхлэм хөн, – лупэл, шоп ши луплэм, хул ши тынысэллам, ванталы, муй арат пурмас төсэм! Мўнэва вух мосэл.

Там тәхем кәши, тум тәхем кәши. Ай апщэл па ши йўпийэн айөлта вөс па мисэт муйэт лотты ши питєс. Кәшөн хятэл лєты лєтут пўлэл шөкән вөйөтлөлэ, төх хятэл лєлы. Нән нўша, шөкөн икилэнки ши мәнты ньотэ. Ши артан ма нәнэн мулты йам верлэм. Ма нәнөт ньотты көс, щом тайты хө, төп хатылөлэм, лєлы-йаньщлы. Там муйсэр митрайөн хот! Ма нємєм ши Төнбал тов, матта тов мәнєм ут, ма нємєм ши. Ма ньаврем тайэм пилєм вөлмэн пата ма нәнты хайлєм.

Па шөхман артэн, ин утлан хул хунша питмэл. – Хилыйэ, нәнөт хулт хәнбатлєм, усэм илпийа хулты пунлєм па. Муй ньухи пўлуйэ, муй лўв пўлуйэ хулта мөстєс щив хөнөлтєслэ. Па ма вўлы ант тайлэм, муйєм кирман йәнхлэм. Хот питрөл нух ши алємла, мултэт ши йәрхлөт, ши вантєслөт.

Касэм йох путрөт, арөт

Лупийэл, матта мулты көрт хуца мир ши вөллөт-холлөт. Вөнта мәнєм ут, муй тәхийэн йәнхөл, төп лўвөтты лўв вөллэ. Мултарат мәр мәнєс, хуйэн вөлы. Ин имэл ким ши стєс, вантлөллэ: мулсэр лухөн ут ши йил. Щимөщ ай

хирийэнэн, муй сорт сух эвэлт йонтэм, муй па панне сух эвэлт йонтэм хирийэ.

Ма ширэн айшэк, ашколайа хулна анта питсэм. лоньщ щхтыйэн йама щихрэн сыйэл сащэл. Щиты хулты, муй хоньэл етты вонта, муй па хятэл етты вонта сеңкэлсэт, лывэл төп ушэң. Щаха ал палла, немэлт хуйатэн уша ант верла.

Лүү товийа йис. Йив пухийэн нух щиты питэс. Щиты щиты мәнэс, кўла щиты пәтлэс, мәтта тәл кәрта йухтэс. Щиты төп пойәкцийәл: «Мәнәтты төп йулта ал тўвалән». Лор питәрән шай йәнщләмән. Каврәм мулты хятэл вөс. Ин ики, вантә, мәтта постәм кәрта мәнәл, лўв, таңха, йастәм вер пәта щиви мәнәл. Кашәң йәтән щиты щитәл хөләнтман омәсәл. Па мулты пәта семәл вәвтама йиты щиты питсәңән, атма кәлты питсәңән.

Тәлән шоврәт вөнши кар леләт. Атәл мәр лыв әпләк лоньщән пәнтәт хәйләт. Шовәр тўң йөш хўват йәңхәс ки имухты лөлән катәлса. Пәлтал пәта лўв ән щиты вөйәтла. Лўв төп атлән пәлтаплы вөнт хўват йәңхәл па тўң йөш пунәл. Аләңайа йитыйән пәлтапән йухәтла па леваса щиты навәрәл. Йәллү мәнәл, мулты эвәлт пакәнәл па йухлы пәнтәл хўват щиты навәрәл. Мулты хөлмәтәл – роман йөшәл эвәлт йира ирәтәл па йәллү щиты навәрмәл пәнтәл эвәлт. Мулсәр сый сыймәл шоврән имухты йухлы керләл па па тәхийа щиты мәнәл. Нувийа йитыйән лўв лоньща луңәл.

Аләңайа вәлпәс йох шовәр пәнт щиты вантләт, щив йерәмләт па нөмәсләт шовәр ущмар оләңән. Төп шовәр ущмарәң хөн, лўв иса ут эвәлт пәл. Хәнтәт щиты пәта щиты лулләт пәлтапәң хәннехойа: Нәң муй шовәр сәм ләсән»?

(Л. Н. Толстой ширән)

Роман мулсәр вой үвтәс. Хятәл ат пеләка керләс. Тәмхятәл нәйтши йәңхты мосәс. Тәл мәр лүкәт леләт сусәм ләпәс. Мўвәв лоньщән ләп щиты

лаңкса. Вөйәм хўват мәнтийән хятәл имән ант па кәл. Вөнши пурәхән лоньцән нух ши луләмал. Ай йухан кал шөпа мәнәл, шәлта вөйәм шөпа па йухана ши питәл.

Сора вөнтән йэтна йил, рымхумтәл па шәлта иса пәтлама ши йил. Лолыци вөн вөншәт па кәрәщ хөләт иса пита йиләт. Хятәл имән йәл вөйәм сайа ши хәнъемәс. Төп төх тухлән войлан анта улсәт. Хоңхрайән сый хулна сацийәл. Роман лор вой үвәтәл па ши имухты пәлтапән ши йухәтлайән. Па имухты номәслән: йухи мосәл мәнты.

(Л. А. Федоркив)

Йохлалән ши кўш кәншла, ньўр иса ши күртәссәт. Мултара́т ма́р ма́нәс, хуйән вөлы. Имәлтыйән, йәтән ампәт ши хурәтләт. Па путәр-йасңәл эвәлт щит ши ушәң, мултәл сәр па вўрән ши вөл. Оләңән иьщәсәла мирәлән, ән лупәл хута вөс. Ин утңәламән панән ши кўншәмсайәм. Хулта ма́нтәм вөл, щиты йош пәләк эвәлт кәтлман, пәнән ши төсыйәм. Ин ики, лўвәл төп ушәң, мулты хўват щәта вөс. Щәлта, хув, муй ван щиты арысәт-йаксәт, әлнөмла, әтлал ши тәрматсәт. Төх йухтыләм кәм йохлал ара ши ма́нсәт. Хәщсәт төп көртәң йохлал. Вантә, пәлңәл сащләңән, ин икиләңкән ши пакнәс. Щимәщ ай хирыйәнән, муй сорт сух эвәлт йонтәм, муй па панне сух эвәлт йонтәм хирыйә. Йош пәт луват ай хирыйә. Мирәл щиви ант эвәлләт. Хўвән, ма айа вөлмәм пурайән, ащәм пила щанщәщәв көрта ма́нсәв.

(Невероятные истории)

Көрта йухтәс, па вантләллә: па ма́тта хот хуща тўт ши ләл. Вантләллә: көр па ши мурта әләм, тўт сўлтәмләл пәсңәл пила тўрпа эвәлт ньўр ким ши рывләт. Ин щив үккәләл ши талсәллә, өхәл кўра йирсәллә. Щиты ши ма́нәс, кўла ши пәтләс, ма́тта тәл көрта йухтәс. Лын ими саңән әлнөмла, ши Помәт көрт эвәлт ләләмсәңән, ма́нсәңән. Щәта иса ныклы ма́нлән, вўтлы ма́нлән, мосәл үккәл щиви сөхтыйәлты, омсыйәлты щиви.

Щиты ин тум вантэм утэл щив па ант роммилэс, щиты щи пентэс пәтлам күтән. Щитлән па үккэлэл сөхтәслэ йәллэ щи ләләмтәс. Тылщәл муй пәләнән ләп тәсы, иса нурмайа щи пәтләс, сәм па ант кәл. Нәң па ики, муй ат хүват щи рүщ ратива турнәлтман омәслән. Нуви хәтәл хәтләл, хәләнта, щит муй атәм. Әл, нәмәсыйәл, щиты са мулты щи сыйащәс щирән. Йисән муйа лупла, хәтлән ләла йис, сыйащты ант рәхәл.

Катра йисән, муй щит һаврәм ләваса йәшащты сәллә. Вөн хуйат йасәңа иса хәләнтман вәсәт. Атәлт кәрта йухи ант хәийәләйәт, и луватшәк ай һаврәмәт. Кәмән нумәс һаврәм ант верәл. Лывәтты лавәлты, памәтты вөн хуйат иса ат вәл. Йис йасәң: «Һаврәм сәм хән рунмәлтәл».

(Невероятные истории, с. 32)

Хулыйәва вөтьща пилтәщман щи навәрләт. Мәтта хөйл нумәсән питса. Ин утәт йунтты түләмсәт, сот вүра йүвәнтләт. Пирәщ ими пәла хулна па йухлы верәнтийәлләт. Лывәл төп ушәң, мәтта хөйәл ух төтьйа вәс. Алпа вөншәк хөйәл ищипа щи. Лор хуща елты щи йухәтсәлләм. Пөшас овәв лавәлты партсайәм. – Хәтәл имийән щи мурта похнәс, лоньщән нүр әл щи сүрийәл. Мәтта хөйәл йасәң нүв павтәмтәс. – Вүлүләв йухи вошәтләв, өхәл кирләв, мәнләв, кәрта йәңхләв.

Щашупәлән пәсана омәслтәсы, ләпәтса-йаньщлтәсы. Ай ныйәмән мойләпсыйән китсайәм. Ай пухем имеңа анта йил. Младший сын еще не женился.

Щит сыры морты мұва мәнты войәт. Вош оләнән йәкәр сурт вәл. Лүвәт шиваләс, шөхмәс. Атәм үвән үвман лүв па йәллэ навәрмәс. Лүв нух верләл па ма итама ән керәтләл имухты нух щурәмәл. Вүр хуща тәм ол йәма вөнщәмәт сәс. Төймәс, хуй әңкел хота, хуй ащәл хота мәнәл? Төймәс, хуй

аҥкел хота, хуй ащэл хота мәнэл? Щалта мәнэт иһщэсты питлэллэ мўн шуши мирэв олэжэн. Упэн антөм ки вөс хуйэн килтэсыйэн. Хуй йермэм хуйат вөл, хулуйэва һота. Муй йиңклы һөрөма йермилсэн? Ма хуй аҥкөмөн пунэн верлайэм.

Не вой

Тови хятэл йөхэм кимэл хўват вўрты ампем йўпийэн айэлта щи шөтлөм. Ным пелөкэн лөс, тови йиңкэн вўйман вөл, кимлэл хашэн снэмман вөл. Па ныклы вөйэм сайэн йухан. Йеңк хулна анта шўкатла. Йухан эвэлт йеңк шўкатты сый йохөма щи сатыл.

Ма йэлпемөн ампем тывэл-тухэл щи наврийөл. Роман лўв шив лольөмтэс, йеша хөлэнтэс, щалтаай вөнши кўтэн щи пентөмтэс. Йеша вөлман лўв хурэтты сыйөл щи сымлэс. Хуртөпсэл эвэлт ушөң, муй вой лўв вөйтэс. Пушкианем вөн һолэң патрөнөн лўкөмөсөм, щалта щивэлт айэлта ломөсты питсөм.

Йөкөр лот кималэн не вой һопөл пила амп йэщэлт керлөмөл, һопөл аҥкэл йўпийэн.

Ма йўх сайа лольсөм, пушканем йоша вўсөм. Роман вой ими амп йэщэлт һөптэс, ампем ма сайема щи йөтшөптылэс. Ин вой ими ампөл йўпийэн ма йэщэлтама щи йил. Кат-хөлөм сөхөм хашөм артэн ин вөем щив лольэс. Войөл хўвашөк питэс, ампем па щи щив хуртман вана мәнэс. Тухи вана йухэттөл артэн, вой имөл па щи лыкащөл. Щиты лўв хөлөм пўш щи һөптылэс. Ма ампем катэлты верөм вөс, лўв хунтас. лыкащсөм па ампем пөла пушканем щи похөптэсөм.

Хаймөм йўпийэн хўв хурөтмал сащэс. Йухан йеңк тўвөм йўпийэн ин вой хул вөшэс. Лўв һопөл йухан шөпа щи вўнлшэслэ.

Йохлал пөла лупийөл: – Хўв щи улсөв, сөмлөв щи вөхсайөт, хуйтөв лавөмөлөв? Щи хот вулөлэн хўв вөс. Төм йўх пайөт и хуйатэн алтыйөллайөт. Кал хўват мөнтэнэн вөнт пай щи кыл. Пил ки тайсөм, өмөсты, лольщи каш.

Катра йисэн вөн вултэпэн павэрт ши вулла. Щит керэтты пата талэң хатэл мосэл. Лјув йиңка мәнты эви ши шөшты щирэлэн калтаңа ши шөшэл. Ши икиле вор мулты вөлмал. Акэн ики сүвэл лоньщэмман ши мәнэл. Мулсэр сүвэң ики ши йил. Потэм йиңка умлепа йаңха. Умлепэн йиңкэл нух үмэ, лыпэтэн питса. Ши йүпийэн ампэл еслэс па йухи мәнэс.

Немхуйат па тата антө. Күш омэслэм, хулна немхуйат ан йухтэс. Күш па хашап нух утэмлэт – немхуйат антөм. Там вөлум хүваттын немхуйат ан хэлляс... Немхуйатэн нух ант верэмла. Нәң ропатайэн немхуйатэн ан верла. Немхуйатэн па ан йухтыйэлсайэм. – Немхуйатэн ан кетэмса. – Нәң, төп немхуйата ал лупа. – Ма лупсэм, немхуйата ал мийэ. – Немхуйата йувра йасэң ан лупийэлсэм. Вантэ, муйсэр йувра вөнши! – Мөшэң, пирэщ хәннехө немхуйата па ан мосэл. Немхуйат пәнт ан вантсэм. Немхуйат амп щата ан хурэтэл. И муй пата немхуйат йасэңа ант хөлэнтлэн. Немхуйат щирэн ан верлэм! Лјув немхуйат йөрэн ант вөс. Сыры немэлты ан шивалэлэм. Немэлт ант тайсэңэн: лынан вүлы-вой-хүл антө... Ма немэлт ан вөлэм. Немэлт кәты антө. Түт леты тәхийэн немэлт ант хәтьэл.

Немэлт мәнэм ан мосэл. Немэлт ма ант тьотылэм. – Мосэң, йаңхты пәнтэмэн немэлтыя ант йилэм. Там сух пүлем немэлтыя ан рәхэл. Йухи луңтэлэс немэлтыйэн ант мәсы. Хулна немэлтыйэн ант китсайэм. – Хөлум пүш наврәс – иса немәлтэл хутащ ан йис. Лјув хутащ мәнэс, ма ан вөлэм. Мулты хутащ верлэм. Иса йэтна йиты ши питэс, немэлт хуйат антө. Ши күш хулта хөхэллэт, немэлт һаврэм антө. Немэлт хө талты йухи ан мәнэс. Хөлэнтлэм – немэлт сый антө. – Овэн ләп пентэ, ищки рүв йил. Немэлт вөлы хуйат антө семэт. Немәлхуйат пөн лјув ан вантэс. Немәлсэр воньщәмут ант енмэс.